Л.Ю. Шапран,
ст. викладач,
stv@i.com.ua
Л.Ю. Куниця,
ст. викладач
Національний університет харчових технологій, м. Київ

КОМП'ЮТЕРИЗОВАНЕ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У вищих навчальних закладах перевага віддається активним методам навчання, які спрямовані на формування у студентів самостійності, гнучкості, варіативності, критичності мислення. Найпотужнішим джерелом пізнавальної активності студентів, розвитку їхніх творчих здібностей, інтересів, умінь і навичок та інших інтелектуальних чинників є сьогодні нові інноваційні технології.

Інноваційні технології в освіті – це насамперед інформаційні й комунікаційні технології, нерозривно пов'язані із застосуванням комп'ютеризованого навчання.

Основними питаннями у застосуванні інноваційних технологій є структура навчальних комп'ютерних програм, їх зміст і оптимальна організація Web-простору.

Проблемами інноваційних технологій займаються такі дослідники, як Н. Басова, С. Вєтров, М. Кларін, І. Підласий, Ж. Поплавська, Д. Стетченко, В. Тинний, В. Шукшунов. Застосування у педагогіці нових інформаційних технологій розглядали у своїх дослідженнях В. Безпалько, А. Нісімчук, І. Підласий, О. Шиян та інші. Н. Ротмістров вважає, що нові комп'ютерні технології дозволяють підійти до перетворення ЕОМ у сильний засіб освіти, в якому змодельовані всі аспекти процесу навчання – від методичного до презентаційного [6, с. 89]. Однак недостатньо уваги приділяється застосуванню комп'ютерів у вивченні іноземної мови з метою розвитку навичок комунікативної компетенції. Мета цієї статті – розглянути можливості застосування мультимедійних технологій в процесі оволодіння іноземною мовою.

У вузах України постійно поширюється використання автоматизованих навчальних курсів (АНК) вивчення іноземних мов (ІМ), особливо англійської.

Методика використання комп'ютерів у навчанні ІМ виявилася перспективним напрямком [1, 4, 7]. Традиційні форми контролю навчальної діяльності – письмова контрольна робота, усне опитування, диктант, твір, переказ та іспит – недостатньо об'єктивні, точні та оперативні. Комп'ютеризоване навчання ІМ дозволяє контролювати навчальну діяльність студента з високою точністю і об'єктивністю, здійснюючи постійний зворотний зв'язок.

Нові мультимедійні засоби, в яких використовується аудіовізуальний формат, надають такі можливості, яких традиційні підручники надати не можуть. Наявність таких засобів дає викладачам можливість планувати такі види діяльності, які вносять елемент зацікавленості в навчальний процес. Вони дозволяють створити активне кероване комунікативне середовище, у якому здійснюється навчання. Взаємодія студента з комп'ютером, таким чином, із простого обміну інформацією або виконання команд перетворюється на багатогранну діяльність у цьому середовищі, завдяки чому перед студентом відкриваються дійсно необмежені можливості [7].

Комп'ютеризоване навчання іноземних мов (КНІМ) має цілий ряд переваг [3]:

- варіативність застосування на різних етапах навчання;
- можливість застосування на будь-якому етапі роботи на практичному занятті;
- навчальний матеріал краще сприймається і легше запам'ятовується студентами;
- економне використання навчального часу;
- індивідуалізація навчання, визначення глибини і послідовності засвоєння, темпу роботи;
- реєстрація даних про студента;
- збір та обробка статистичних даних про індивідуальну навчальну діяльність студентів;
- скорочення видів роботи, що викликають втомлюваність студента;

- використання різних аудіовізуальних засобів навчання (графіки, звуку) для збагачення і мотивації навчання, наочного та динамічного подання матеріалу;
- розгалуження послідовності навчання на основі аналізу помилок студента;
- адаптація існуючих навчальних матеріалів до комп'ютеризованих умов навчання;
- створення комфортного середовища навчання;
- впровадження експериментальних досліджень;
- активізація навчальної діяльності студента;
- інтенсифікація навчання та підвищення рівня мотивації;
- формування самооцінки студентів та створення умов для самостійної роботи.

Усі перелічені переваги комп'ютерної форми навчання допомагають вирішити основне завдання мовної освіти – формування у студентів мовної компетенції.

Однак слід мати на увазі, що необґрунтоване використання засобів КНІМ у навчальному процесі може виявитися не лише неефективним, а навіть шкідливим і згубним. Досить важливо зрозуміти, що використання комп'ютерів має певні недоліки [8, с.30]:

- комп'ютери не забезпечують певних важливих рис реальної комунікації;
- деяким студентам важко призвичаїтися до незалежної (від викладача) праці;
- комп'ютери не дають відчуття співпраці, як у випадку роботи з викладачем;
- недисципліновані студенти мають труднощі під час роботи з комп'ютерами;
- деякі студенти/викладачі не сприймають відходу від традиційних методів навчання;
- комп'ютери – це машини, що потребують технічного обслуговування і можуть перестати функціонувати в будь-який момент;
- читання тексту з екрану більше втомлює, ніж читання друкованого тексту.

Сучасні АНК ІМ можуть широко використовуватися для ознайомлення студентів з новим мовним матеріалом, новими

зразками, на етапі тренування та застосування знань, навичок і вмінь. За їх допомогою студенти мають можливість виконувати такі види навчальної діяльності:

- тренуватися у правописі;
- вивчати лексичний матеріал;
- удосконалювати розуміння аудіотексту;
- розвивати техніку читання;
- вивчати граматику;
- навчатися писемного мовлення;
- тренувати вимову.

Комп'ютер дозволяє моделювати умови комунікативної діяльності, реалізовувати їх у різноманітних тренувальних вправах ситуативного характеру [1].

М. Варшауер (M.Warshauer) [9, с.1-14] визначає три фази у КНІМ: біхевіористичну, комунікативну та інтегративну.

Біхевіористична фаза у КНІМ відображає біхевіористичні теорії навчання і спирається на тренування і практику, де роль викладача виконує комп'ютер (надає інструкції, оцінює). Біхевіористична фаза головним чином спрямована на засвоєння граматичного і лексичного матеріалу. Недоліком цього методу є те, що він не дає можливості здійснити справжню комунікацію.

Комунікативна фаза у КНІМ пов'язана з розвитком комунікативного методу навчання і спрямована на створення природного середовища для використання мови, навчає граматики опосередковано, дозволяє студентам створювати власні висловлювання і гнучко реагує на варіантність відповідей студента. Серед програмних засобів, спрямованих на КНІМ, можна назвати мовні ігри, поетапне читання, реконструкцію тексту. Тут комп'ютер все ще є джерелом інформації, однак студенти вже мають більший контроль на відміну від біхевіористично спрямованих програм.

Інтегровані підходи до КНІМ базуються на двох важливих технологічних розробках: мультимедійних комп'ютерах та Інтернеті. Мультимедійні комп'ютерні програмні засоби дозволяють користувачеві одночасно сприймати візуальну і аудіоінформацію. Мультимедія також містить і гіпермедію, яка зв'язує мультимедійні ресурси разом і дозволяє користувачам вибирати власний шлях всередині програми.

Мультимедійні засоби дозволяють задіяти майже всі органи чуття студентів, поєднуючи друкований текст, графічне зображення, рухоме відео, статичні фотографії та аудіозапис, створюючи «віртуальну реальність» справжнього спілкування. Доведено, що застосування мультимедійних матеріалів та комп'ютерних мереж скорочує час навчання майже втричі, а рівень запам'ятовування через одночасне використання зображень, звуку, тексту зростає на 30-40 відсотків. Однак М. Варшауер [9, с. 1-14] зазначає, що незважаючи на всі переваги, гіпермедійні засоби значно не вплинули на викладання іноземних мов. Дійсно, більшість мультимедійних програмних засобів створюються комерційними розробниками, які не завжди створюють програми, що базуються на існуючій теріїї оволодіння другою мовою. Гарний програмний засіб повинен реагувати на «слабкі місця» користувача і обирати стратегію, яка б дозволила подолати цю «слабкість», а саме повторення, перефразування, уповільнення темпу, виправлення чи звернення студента до довідкової інформації.

Іншою інтегративною фазою в КНІМ є Інтернет, який дає студентам доступ до інформації, включаючи аудіювання, читання і письмо. Студенти можуть працювати в комунікативному середовищі в реальному часі або вибирати засоби, які дадуть їм змогу створити і перевірити повідомлення; зайти на форум і поспілкуватися з одним або декількома співбесідниками. Електронна пошта дозволяє студентам підтримувати зв'язки з носіями мови, спонукає їх до діалогу з ними.

Останніми роками у торговій мережі, крім підручників, посібників та зошитів, з'явилося чимало АНК, словників та енциклопедій, які можна використовувати для вивчення англійської мови. Програмне забезпечення для вивчення англійської мови розробляється досить інтенсивно. Вже існує велика кількість різноманітних програм і курсів, які підтримують комп'ютерне вивчення англійської мови. Усе існуюче програмне забезпечення можна поділити на такі види:

1. Комп'ютерні словники.
2. Електронні енциклопедії.
3. Програми комп'ютерного перекладу.
4. Автоматизовані навчальні курси з англійської мови.
5. Комп'ютерні мовні ігри.

6. Автоматизовані тестові системи.

Основними методичними та дидактичними вимогами до АНК ІМ для навчання англійської мови є такі [3]:

- структура навчальних комп'ютерних програм;
- відповідність основним дидактичним принципам навчання: свідомості, активності, комунікативності, індивідуалізації та інтенсифікації;
- довговічність (порівняно з іншими носіями аудіо- та відеоінформації);
- використання техніко-дидактичних можливостей комп'ютера: кольору, графіки, звуку, анімації, функціональних шумів, ін.;
- використання мовних ігор;
- організація постійного розгалуженого зворотного зв'язку зі студентом у процесі виконання комп'ютерних вправ;
- спрямованість на ліквідацію та запобігання типовим помилкам;
- використання явного та наявного оцінювання результатів роботи студента з курсом;
- використання лексико-граматичного коментаря, граматичних та фонетичних довідників, автоматизованих словників та чітких інструкцій;
- оформлення курсу, доступність, цікавість, ефективність.

При роботі з мультимедійними системами слід поставити ряд запитань, які допоможуть нам уявити себе в «технологічно урізноманітненому робочому середовищі» [8, с.30]:

- Яку мету ми ставимо?
- Що і як ми будемо планувати, створювати, впроваджувати та навчати з використанням мультимедійних систем?
- Які комп'ютерні технології будемо використовувати?
- Коли будемо їх застосовувати – повністю чи частково протягом заняття, за фіксованим чи гнучким графіком?
- Яка роль викладача у цьому процесі?

Крім того, слід взяти до уваги три моделі використання комп'ютера при вивченні іноземної мови:

1. комп'ютер – викладач;
2. комп'ютер – стимул до спілкування;
3. комп'ютер – засіб когнітивного розвитку.

Наш досвід у використанні комп'ютерів у контексті викладання іноземних мов пов'язаний з використанням таких типових програмних засобів: English Platinum 2000 та Triple Play Plus.

English Platinum 2000 – це вдосконалена версія попереднього АНК English Platinum з поліпшеним інтерфейсом, який став не тільки більш зручним і зрозумілим, але й виникла можливість отримати статистичні дані (у відсотках) про засвоєння мовного матеріалу, а не тільки побачити оцінку знань студента. English Platinum 2000 призначений для самостійного вивчення англійської мови, є ефективним засобом для освоєння розмовної та писемної англійської мови. Система має розвинені мультимедійні можливості, прекрасну графіку, відео. Курс складається з 6 самостійних частин: Dialogues, Phonetics, Texts, Vocabulary, Grammar, Film. АНК містить словник обсягом 15 000 слів, розбитий на сотні уроків. В перших уроках слова подані в алфавітному порядку, що дуже зручно для опанування лексики на початковому етапі навчання іноземної мови, наступні сто розбиті тематично. До слів є пояснюючі рисунки, що допомагає в процесі навчання. На відміну від багатьох інших АНК студенти мають можливість не тільки вивчити слово звуково і орфографічно, але й записати свою вимову цього слова з подальшим оцінюванням якості вимови. Крім того, є також діалоги на різноманітні теми з повсякденного життя (базуються на відеокурсі Family Album USA), які сюжетно пов'язані з можливістю їх прослуховувати цілком або пофразово, з перекладом на російську мову або без нього для тренування сприймання мовлення на слух. У процесі роботи з діалогами студенти мають можливість вивчити ключові слова і фрази або написати диктант. Відеоматеріал, який базується на фільмі Пігмаліон, дозволяє почути класичне англійське мовлення, має текстовий супровід, непогану графіку та чітке озвучення. Граматичні тестові завдання охоплюють широкий спектр граматичних явищ, миттєво оцінюють рівень знань студента, а граматичний довідник допомагає подолати конкретні труднощі. Цей АНК має широкий потенціал для застосування на всіх рівнях навчання, вдало поєднує можливості тренування фонетичних, граматичних, лексичних вмінь та навичок аудіювання та читання автентичної інформації.

Triple Play Plus! – це вдосконалена лінгвістами Нью-Йоркського університету Syracuse версія попереднього АНК. У курсі передбачено 6 тем:"Їжа", "Числа", "Дім та офіс", "Подорожі і транспорт", "Люди", "Діяльність", які пропонується опрацювати в трьох різних за складністю рівнях. На першому рівні користувач знайомиться з новим словом та рисунком до нього, при бажанні можна прослухати вимову диктора, на другому – навчання читанню через діалоги, у яких треба зібрати фрази з окремих слів, на третьому – навчання вимові за допомогою автоматичного цифрового розпізнавання мовлення. На жаль, програма оцінює лише вимову, а не правильність побудови речення. До переваг курсу можна віднести можливість вибору голосу (чоловічий, жіночий, дитячий) та десятки інтерактивних ігор, текстів і діалогів [3].

Вищеназвані АНК розраховані як на зменшення спілкування студента і викладача, так і на навчання без викладача.

Існують певні проблеми щодо застосування КНІМ у нашому університеті, які є загальними для багатьох вузів України. Це насамперед недостатня матеріально-технічна база, яка не дозволяє повномасштабно використовувати ПК для вивчення іноземних мов, недостатнє програмне забезпечення, відсутність забезпечення відповідними науково-методичними засобами, необхідними для організації самостійної роботи студентів [5, с.2], майже повна відсутність відповідного комп'ютерно-орієнтованого навчально-методичного забезпечення, обмеженість доступу до Інтернету. Однак комп'ютеризація навчання іноземній мові у нашому вузі вже почалася і успішно розвивається. В. Кремень запропонував оголосити 2004-2005 навчальний рік роком посиленої уваги до новітніх технологій навчання [5, с.2]. Нині комп'ютер все більше входить до найближчого інтелектуального оточення студента. Вдале поєднання нових і традиційних методів навчання, набування інноваційного досвіду сприяють інтенсифікації процесу навчання у нашому університеті.

Отже, КНІМ з використанням мультимедійних програм значно розширює та урізноманітнює програму вивчення іноземних мов у вузі, надає доступ до різноманітних автентичних матеріалів (комп'ютерне подання мовного матеріалу на основі художньої літератури, статей, матеріалів інформаційних сайтів; робота зі

словником, ін.), спонукає студентів до вивчення іноземних мов, розширює мотивацію студентів до навчання, надаючи їм можливість працювати над мовою у зручному для них темпі, сприяючи, таким чином, індивідуалізації навчання та ефективному оволодінню іноземною мовою.

Список літератури

1. Аскоянц П.Г., Чекаль Г.С., Сердюков П.І. Основи методики створення та застосування комп'ютерних програм у навчанні іноземних мов. – К: КДПШМ. – 108с.

2. Гаевский А., Леонтьев О. Справочник по программным продуктам. – К: Диа Тайп, 1998. – с.187-192.

3. Кужель О.М., Коваль Т.І. Використання персонального комп'ютера у вивченні іноземних мов // Нові інформаційні технології навчання в навчальних закладах України: Науково-методичний збірник: – Вип. 8: Педагогіка / Редкол.: І.І. Мархель (гол. ред.) та ін. – Одеса: Друк, 2001. – 242 с.

4. Нилов О. Английский без репетитора // Компьютерное обозрение. – 1997. – №27 – с. 35-38

5. Основні положення доповіді міністра освіти і науки України Василя Кременя // Освіта. 3-4 березня 2004. – №11. – с. 2.

6. Ротмистров Н.Д. Мультимедиа в образовании // Информатика и образование. – 1994. – №4.– с. 89-96.

7. Сердюков П.І. Технологія розробки комп'ютерних програм з іноземних мов. – К: Ленвіт, 2996. – 111 с.

8. Gavalis B. Computers and the EFL Class: Their Advantages and Possible Outcome. English Teaching Forum, Vol. 35, № 4, 1998. – 64c.

9. Warshauer M. Computer Learning Networks and Student Empowerment // System, № 24, 1996. – c. 1-14